

Ο ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΧΛΗΜΑΝ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

υνεχίζων τὴν πενιχράν μου συμβολὴν εἰς τὸ φίλτατον **Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος**, ἀπεφάσισα ἐφέτος νὰ γράψω περὶ τοῦ Ἑρρίκου Σχλημαν, τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπιστήμονος, Γερμανοῦ μὲν τὴν καταγωγὴν, Ἑλληνος δὲ τὴν καρδίαν καὶ λάτρου τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ἄφ' οὗ ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας ὄνειροπόλησε νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν Τροίαν, ἐπέπρωτο ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸ ὄνειρον τῆς ζωῆς του καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης διὰ τῶν ἀνασκαφῶν του ἐν Τροίᾳ, Μυκῆναις καὶ Τίρυνθι τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον πολιτισμόν, ὅστις ἕως τότε τελείως ἀγνώστος ἐθεωρεῖτο μυθολογικός.

*
* *

Ὁ Σχλημαν ἐγεννήθη τῇ 6 Ἰανουαρίου 1822 εἰς χωρίον τοῦ Μεκλεμβούργου, ὅπου ὁ πατὴρ του Ἑρνέστος Σχλημαν ἦτο λίαν μὲν μορφωμένος διαμαρτυρούμενος ἱερεὺς, ἀλλὰ πτωχός, ἔχων πολλὰ τέκνα. Τὴν Ἑλληνικὴν ἠγνόει ἐντελῶς, ἀλλ' ἦτο καλὸς λατινιστὴς καὶ λάτρης τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεώς του ἐδίδασκε τὸν μικρὸν Ἑρρίκον, διὰ τῶν ἀφηγήσεών του, νὰ ἀγαπᾷ ὅ,τι ὥραϊον, γενναῖον καὶ καλόν.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀγκερσχάγεν, ὅπου ἦτο ἱερεὺς ὁ πατὴρ του, ὁ μικρὸς Ἑρρίκος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν ὅλων τῶν

παλαιῶν παραμυθιῶν καὶ θρύλων, ποὺ συνεδέοντο μὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἐλέγετο ὅτι τὸ φάντασμα τοῦ πρώην ἱερέως ἐνεφανίζετο εἰς τὴν οἰκίαν των, ὅτι ἐκ τῆς μικρᾶς λίμνης τῆς εὐρισκομένης ὀπισθεν τοῦ μεγάλου των κήπου ἐξήρχετο περὶ τὸ μεσονύκτιον νεράϊδα κρατοῦσα ἀργυροῦν κύπελλον, καὶ ἐπὶ παρακειμένου λοφίσκου ὅστις πιθανὸν νὰ ἦτο ἀρχαῖος τύμβος — Χιούνενμπεργ — ἐθρυλλεῖτο ὅτι τὸ πάλαι ἱππότης τις εἶχε θάψει τὸ μονάκριβον τέκνον του ἐν χρυσῷ λίκνῳ, καὶ ὅτι θησαυρὸς ἀμύθητος ἦτο ἐνταφιασμένος εἰς τὸν πύργον τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ χωρίου Ἀγκερσχάγεν. Ὅλα αὐτὰ ἐξήγειρον τὴν φαντασίαν τοῦ μικροῦ. Ἀλλὰ τίποτε δέν τον ἔτερπεν ὅσον αἱ ἀφηγήσεις τοῦ πατρός του περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πομπηΐας καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Μοὶ διηγεῖτο, γράφει εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν του ὁ Ἑρρίκος, μὲ θαυμασμόν τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ Ὀμήρου καὶ τὰς περιπετείας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ἀφ' οὗ ἐγὼ εἶχον ἐν τῇ παιδικῇ μου φαντασίᾳ γίνεи ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν Τρώων, μὲ λύπην ἤκουσα νὰ μοὶ ἐπιβεβαιώνη ὅτι ἡ Τρωάς, καὶ ἂν ποτε ὑπῆρξεν, εἶχε τελείως καταστραφῇ χωρὶς νὰ σφίζεται κἂν ἵχνος αὐτῆς. Ἀς φαντασθῇ λοιπὸν κανεὶς τὴν χαράν μου, ὅταν ὁ πατήρ μου τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1829 μοὶ ἔκαμε δῶρον τὴν *Γενικὴν Ἱστορίαν* τοῦ Λουδοβίκου Γιέρερ (ἐκδ. Νυρεμβέργης 1828) καὶ εἶδον ἐκεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Τροίας, τὰς Σκαιὰς πύλας, τὰ ὑψηλάρηνα τεῖχη καὶ τὴν φυγὴν τοῦ Αἰνείου φέροντος ἐπ' ὤμων τὸν γέροντα πατέρα του Ἀγχίσην καὶ διὰ τῆς δέξιός κρατοῦντα τὸν μικρὸν Ἀσκάνιον.

Ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ὥραιας, ἀλλὰ φανταστικῆς εἰκόνης ὁ μικρὸς Ἑρρίκος σπεύσας ἐν ἐνθουσιασμῷ πρὸς τὸν πατέρα του ἀνεφώνησεν: «Ἀπατᾶσθε, πάτερ μου, ὁ Γιέρερ εἶδε τὴν Τροίαν ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν ἀναπαραστήσῃ ἐν τῷ βιβλίῳ του». «Υἱέ μου, ἀπήντησεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, ἡ εἰκὼν ἐξωγραφήθη κατὰ φαντασίαν». «Τὰ τεῖχη τῆς Τροάδος ἦσαν τόσον ὑψηλὰ ὅσον τὰ παριστᾷ ὁ Γιέρερ;» καὶ ἐκείνου ἀποκριθέντος καταφατικῶς, ἐγὼ ἀπεκρίθην: «Ἐὰν τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ τεῖχη εἶναι ἀδύνατον νὰ κατεστράφησαν ὅλο-

Ἐρρῆκος Σχλημαν.

σχερῶς· θὰ ἄφιναν μεγάλα ἐρείπια, τὰ ὅποια πάντως θὰ ὑφίστανται εἰσέτι, ἀλλ' ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν χωμάτων ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων. Ἐκεῖνος ἠρνεῖτο, ἀλλ' ἐγὼ ἐπέμενον καὶ ἐν τέλει συνεφωνήσαμεν ὅτι ἅμα ὡς ἀνδρωθῶ θὰ τα ἐπισκεφθῶ καὶ θὰ τα ἀνεύρω. Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὅσα αἰσθανόμεθα ἐνδομύχως ἐξωτερικεύονται αὐτομάτως καὶ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσα νὰ διηγοῦμαι εἰς τοὺς μικροὺς μου φίλους περὶ τῆς Τρωάδος καὶ περὶ τῶν περιηγομένων μυστηρίων καὶ θαυμάτων τοῦ χωρίου μας. Δυστυχῶς οἱ μικροὶ μου φίλοι δὲν μὲ ἐννοοῦσαν καί με ἐχλεύαζον.

Ἡμην, λέγει ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του, ἐννέα ἐτῶν ὅτε ἀπωρφανίσθην τῆς μητρός μου, τοῦθ' ὅπερ ἦτο δι' ἐμέ καὶ διὰ τοὺς ἑξ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς, ἀνεπανόρθωτος ἀπώλεια, οἱ δὲ τέως φίλοι μου μᾶς ἐγκατέλιπον καὶ αἱ σχέσεις μας διεκόπησαν. Τὸ μέλλον μου ἐφαίνετο σκοτεινόν. Ὅλαι αἱ δεισιδαιμονικαὶ παραδόσεις τοῦ χωρίου μου καὶ οἱ περὶ Τρωάδος θρύλοι δὲν εἶχον ἐπὶ μακρὸν οὐδὲν θέλγητρον δι' ἐμέ, οὕτως ὥστε ὁ πατήρ μου βλέπων με ἀτέλπιδά ἀπεφάσισε νὰ με ἀποστείλῃ ἐπὶ δύο ἔτη πρὸς τὸν ἐπίσης ἱερέα ἀδελφόν του Φρειδερίκον εἰς Κάλχορστ, ὅπου ἐσύχναζον εἰς τὸ σχολεῖον παρὰ καλοῖς διδασκάλοις, οἵτινες μὲ ἐδίδασαν τὴν Λατινικὴν, καὶ τῷ 1832, κατὰ τὰ Χριστούγεννα, ἀπέστειλα πρὸς τὸν πατέρα μου διήγησιν τῶν περιπετειῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ὀδυσσέως λατινιστί.

Ἐνδεκαέτης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Νεῦ Στρέλιτς καὶ κατετάχθη εἰς τὴν Γ' τάξιν, ἀλλ' οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα ἠνάγκασαν τὸν Ἑρρίκον νὰ μεταγραφῇ εἰς τὴν Β' Τάξιν τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου, ὅπου ἔμεινε τρία ἔτη, καθότι ὁ πατήρ του ἀπολέσας ὅλην τὴν μικράν του περιουσίαν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς περαιτέρω ἐκπαιδεύσεως ὑπέδειξεν εἰς τὸν δεκατετραετῆ Ἑρρίκον ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῇ διὰ νὰ ζήσῃ. Καὶ εἰσέρχεται εἰς τι παντοπωλεῖον τῆς Φόρστεμπεργ ὡς ὑπηρετῆς ἐργαζόμενος ἀπὸ τῆς πρωτῆς μέχρι τῆς 11^{ης} τῆς νυκτὸς εἰς βαρυτάτας ἐργασίας, παρ' ᾧ ἔμεινε πέντε καὶ ἥμισυ ἔτη, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τὸν ἰδιοκτήτην Χόλτς, εἶτα δὲ ὑπὸ τὸν Χούνκσταϊδ.

Ὡς ἦτο ἐπόμενονον ἐν τῷ παντοπωλείῳ ὁ Ἑρρῖκος ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν πρὸς κατώτερα στρώματα κοινωνικά, ἀφ' οὗ ἡ ἡμερησία πώλησις τοῦ καταστήματος ἀνήρχετο εἰς 100 δραχμάς, ἀλλ' ἔπρεπεν ἀπὸ τῆς 6^{ης} π.μ. μέχρι τῆς 11^{ης} μ.μ. νὰ ἴσταται ὑπηρετῶν καὶ δὲν ἔμενεν αὐτῷ χρόνος πρὸς μελέτην, ἐκ τούτου δ' ἐκινδύνευε νὰ λησμονήσῃ καὶ τὰ μεμαθημένα χωρὶς νὰ βλέπῃ διέξοδον ἐκ τῆς δυστυχισμένης αὐτῆς ζωῆς.

Εὐτυχῶς ἐσπέραν τινὰ εἰσῆλθεν εἰς τὸ παντοπωλεῖον ἀποφοιτός τις τοῦ Γυμνασίου Χέρμαν Νιδερχόφερ καλούμενος, νέος ἀκατάστατος καὶ μέθυσος, ὅστις ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ ὁμηρικὸς στίχους ἐμμέτρως. Καὶ διηγεῖται ὁ Ἑρρῖκος, ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του, ὅποιαν ἐνήσκησεν ἐπὶ τοῦ ἐγὼ του ἐντύπωσιν ἡ ἔρρυθμος ἀπαγγελία τῶν ὁμηρικῶν στίχων, ὥστε καίτοι δὲν ἐνόει οὔτε λέξιν ἐπλήρωσεν ἐκ τοῦ πενιχροῦ του βαλαντίου τρία ποτήρια ῥακῆς διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τρίς ὁ Χέρμαν τοὺς στίχους.

Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης ὁ μικρὸς Ἑρρῖκος δὲν ἔπαυσε νὰ προσεύχεται εἰς τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀξιώσῃ νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς μίαν ἡμέραν τὴν ὥραίαν αὐτὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ παρήρχοντο τὰ ἔτη καὶ οὐδεμίαν προαγωγὴν ἔβλεπεν, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἀπεχθὴ αὐτὴν κατάστασιν ἐκ τοῦ ἑξῆς συμβάντος. Θελήσας νὰ σηκώσῃ βαρὺ βαρέλιον κατεπλακώθη καὶ ἔπαθε αἰμόπτυσιν, ὥστε ἠσθένησε βαρέως ἀπὸ τὸ στήθος του καὶ ἐξεδιώχθη ὡς φθισικὸς ἐκ τοῦ καταστήματος. Ἀπελπισμένος φεύγει περὶ εἰς Ἀμβούργον πρὸς εὔρεσιν καλυτέρας τύχης καὶ ἐκεῖ ἀντὶ 225 φράγκων ἐτησίως προσελήφθη πάλιν εἰς τι παντοπωλεῖον καὶ εἶτα εἰς ἄλλα καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦδύνατο νὰ ἐκτελῇ βαρέα ἔργα ἀπεβλήθη τῆς ὑπερησίας μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας. Ἄνευ ἐργασίας καὶ χωρὶς χρήματα ἀποφασίζει νὰ ἐκπατρισθῇ διὰ τὴν Βενεζουέλαν πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας. Οὕτω προσελήφθη ὡς καμαρότος τοῦ μικροῦ βρικίου «Δωροθέα» διὰ Γκοναῦάρα τῆς Βενεζουέλας. Μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀγοράσῃ μίαν κουβέρταν νὰ σκεπάζῃται, πωλήσας πρὸς τοῦτο τὸ ἐπανωφόριόν του. Τοιαύτη ἦτο ἡ αἰὲ σύντροφος πενία τῷ Ἑρρῖκῳ. Τῇ

28 Νοεμβρίου 1841 ἀπέπλευσαν ἐξ Ἀμβούργου μὲ οὐριον ἄνεμον, ἀλλὰ κατόπιν, ἐναντίου πνεύσαντος, παρέμειναν τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ ποταμῷ. Τῇ 1 Δεκεμβρίου ἀναπετάσαντες τὰ ἱστία ἐξέπλευσαν εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν μέχρι τῆς νησίδος Ἐλγολάνδης, ὅπου ἀντίθετος ἄνεμος ἐκώλυεν αὐτοὺς ἐπὶ 12 ἡμέρας, ὅτε κατὰ τὴν νύκτα, καταιγίδος ἐκραγείσης, ἐναυάγησαν παρὰ τὴν Ὀλλανδικὴν νῆσον Τέξελ. Ἐπὶ 9 ὥρας οἱ ναῦται καὶ μετ' αὐτῶν ὁ Ἑρρίκος ἐπὶ μικρᾷ λέμβου παλαίου κατὰ τῶν μαινομένων κυμάτων, ἀλλὰ τέλος ἐσώθησαν καὶ ἔτυχον περιποίησεως ἀπὸ τοὺς ἄλιεις τῆς παραλίας. Ὁ δὲ Ἑρρίκος ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ περισώσῃ καὶ τὴν ἀποσκευὴν του, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἄλλοι ἀπώλεσαν τὰ πάντα. Ἐκ τούτου δὲ τὸν παρωνόμασαν *Ἰωνᾶν*.

Ὁ Γερμανὸς πρόξενος ἀναλαμβάνει νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς Γερμανίαν, ἀλλ' ὁ Σχλημαν ὥς νὰ εἶχε κάποιαν προαίσθησιν, ὅτι θὰ ἴδῃ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καλυτέρας ἡμέρας, ζητεῖ νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς Ἀμστελόδαμον. Ἡ μόνη του περιουσία ἦτο 5 φράγκα, τὰ ὅποια τοῦ ἔδωκαν οἱ φιλεύσπλαχοι ἄλιεις τοῦ Τέξελ. Τὸ ψῦχος ἦτο δριμύ καὶ αὐτὸς ἐστερεῖτο θερμῶν ἐνδυμάτων. Ἐσκέφθη νὰ καταταχθῇ στρατιώτης, ἀλλ' ἐν ἀπελπισίᾳ προσποιεῖται τὸν ἀσθενῆ καὶ εἰσάγεται εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν ἐξόδων τοῦ ξενοδοχείου. Εὐτυχῶς ἐκεῖ τὸν εὗρίσκει γράμμα παλαιοῦ οἰκογενειακοῦ φίλου, ὅστις τοῦ στέλλει 480 φιορίνια καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς διαφόρους ἐμπορικοὺς οἴκους τοῦ Ἀμστελοδάμου, κατορθώνει δ' οὕτω νὰ προσληφθῇ ὥς ὑπαλλήλiscος εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Κούνιντ. — Ἡ ἐργασία του ἦτο νὰ σφραγίσῃ καὶ χαρτοσημαίνῃ τὰς συναλλαγματικές, νὰ εἰσπράττῃ ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους καὶ νὰ κομίσῃ τὰς ἐπιστολάς εἰς τὸ ταχυδρομεῖον. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς ἐργασία ἤρεσκε τῷ Ἑρρίκῳ, διότι εἶχε τὸν καιρὸν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς σπουδὰς καὶ μελέτας ξένων γλωσσῶν, καὶ εἰς τὴν καλλιγραφίαν, ἣν ἐξέμαθεν εἰς 20 μαθήματα. Ἐκ τῶν ὀκτακοσίων φιορινίων ἐτησίου μισθοῦ ἐξοδεύει τὰ τετρακόσια διὰ διδασκάλους καὶ βιβλία καὶ μὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ ποσὸν ζῇ μετὰ μεγάλης στενοχωρίας, ὁμολογεῖ δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὅτι οὐδὲν

νομίζει προσφορώτερον πρὸς μάθησιν ὅσον τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀπαλλαγῆς ἐξ αὐτῆς διὰ συντόνον ἐργατικότητος. Καὶ οὕτως ἐξέμαθε τὴν Ὀλλανδικήν, τὴν Ἀγγλικήν, τὴν Γαλλικὴν, τὴν Ἰσπανικὴν, τὴν Πορτογαλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικήν, ἐκάστην αὐτῶν ἐντὸς ἐξ ἑβδομαδῶν.

Διὰ τὴν Ἀγγλικὴν ἐξαιρετικῶς ἐδαπάνησεν ἐξ μῆνας μὲ ἰδικόν του σύστημα, ἀναγινώσκων ἐπὶ ὥρας μεγαλοφώνως, οὐδέποτε κάμων μεταφράσεις, ἀλλὰ γράφων μίαν ἐκθεσιν ἀγγλιστί, ἣν διώρθωνεν ὁ διδάσκαλός του καὶ τὴν ἀπεστήθιζε τὴν ἐπαύριον. Ἡ μνήμη του, ἥτις ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας δὲν ἦτο ἐξησκημένη, ἦτο πολὺ κακὴ, ἀλλὰ κατέβαλεν ἀφαντάστους κόπους, ὥστε συντόμως κατώρθωσε νὰ μάθῃ ἀπὸ μνήμης καὶ ἀποστηθίσῃ 20 σελίδας τοῦ βιβλίου ἡμερησίως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἀπεστήθιζεν ὁλόκληρον.

Ἐπίσης μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀκροώμενος τοῦ Ἀγγλοῦ ἱεροκλήρυκος, τοῦ ὁποίου τὰς λέξεις ἐπανελάμβανε κατ' ἰδίαν μεγαλοφώνως, μέθοδος ἥτις δύναται τῇ ἀληθείᾳ νὰ συστηθῇ πρὸς πάντα σπουδαστήν.

Τὸ κλῖμα τοῦ Ἀμστελοδάμου ὠφέλησε τὸν Ἑρρῖκον καὶ ἡ ὑγεία του ἀπεκατεστάθη, ἀλλ' ἡ πρὸς μάθησιν ἐπίδοσις κατέστησεν αὐτὸν ἀμελῆ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ μάλιστα ὅτε ἐνόησεν, ὅτι ἦτο κρείττονος τύχης ἄξιος καὶ ἀπήτησεν αὐξήσιν μισθοῦ· ἀλλὰ, τῶν προϋσταμένων του ἀρνηθέντων, ἀνεχώρησε καὶ προσελήφθη ὡς ὑπάλληλος ἐν τοῖς μεγάλοις Γραφεῖσι Σραϊδερ ἀντὶ κατ' ἀρχὰς μὲν 1200 εἶτα δὲ 2000 φιορινίων ἐτησίως. Θέλων δὲ νὰ φανῇ χρησιμώτερος τοῖς προϋσταμένοις του ἐξέμαθε τὴν ῥωσικὴν διὰ τινος ἑβραίου ἀντὶ 4 φράγκων καθ' ἑβδομάδα. Ἀλλ' ἡ γεγωνυία τῇ φωνῇ ἀπαγγελία τῶν ῥωσικῶν μαθημάτων ἠνώχλει τοὺς συνοίκους τῆς οἰκίας καὶ ὁ Ἑρρῖκος ἐξεβλήθη δις κατὰ τὸν χρόνον τῆς ῥωσικῆς μαθητείας, ἥτις διήρκεσεν ἐξ ἑβδομάδας, ὅτε ἔγραψε καὶ τὴν πρώτην ῥωσικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βασίλειον Πλονικῶφ εἰς Λονδίνον, πράκτορα μεγάλων ἐμπορῶν τῶν ἀδελφῶν Μαλουτίν ἐκ Μόσχας.

Κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1846 ὁ ῥωσομαθὴς Σχλημαν ἀποστέλλεται εἰς Πετρούπολιν ὡς πράκτωρ ὑπὸ τοῦ οἴκου

Σραϊδερ, αἱ δ' ἐκεῖ ἐντὸς δύο μηνῶν ἐπικερδεῖς ἐργασίαι του ὑπερέβησαν πᾶσαν προσδοκίαν, ἐπίσης καὶ ἐν Μόσχᾳ.

Ὁ μόλις 24 ἐτῶν Ἑρρῖκος διὰ τῶν ἀνυπερβλήτων καὶ ἀκαταβλήτων προσπαθειῶν του εἶναι πλέον ἀνεξάρτητος καὶ τὸ 1847 εὗρίσκεται ἤδη τὸ ὄνομά του ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ Ἐπιμελητήριον τῆς Πετρουπόλεως ὡς μεγαλεμπόρου. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν εἶχε γίνει εἰδικὸς εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν διαφόρων εἰδῶν λουλακίου (indigo). Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ περιουσία του ἦτο κατωτέρα τῶν 200,000 φιορινίων δὲν συνηλλάσσετο ἢ μὲ πρώτης τάξεως οἴκους, ὥστε τὰ κέρδη του ναὶ μὲν δὲν ἦσαν πολὺ μεγάλα, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι του στερεαί.

Τὸ 1849 μεταβαίνει διὰ τοῦ Παναμαῖ εἰς τὴν Καλιφορνίαν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ οἴκου Ρότσιλδ καί, εὗρισκόμενος ὅταν αὕτη (4 Ἰουλίου 1850) ἀνεκηρύχθη Πολιτεία τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας, ἀποκτᾷ κατ' ἀνάγκην τὴν Ἀμερικανικὴν ὑπηκοότητα. Ἐκεῖ ἔμαθε καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου. Ἀσθενεῖ ὁμως βαρέως καὶ ἐπιστρέφει μετὰ δύο ἔτη εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἐξακολουθεῖ τὸ ἐμπόριόν του.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1852, λέγει ἡ αὐτοβιογραφία του, ἴδρυσά ἐν Μόσχᾳ ὑποκατάστημα τῶν ἐν Πετρουπόλει ἐργασίων μου, αἵτινες ὅλον ἐπεκτεινόμεναι δὲν μοι παρεῖχον εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδίδωμαι εἰς μελέτας ξένων γλωσσῶν, καὶ μόλις τῷ 1854 ἠρξάμην τῆς ἐκμαθήσεως τῆς Σουηδικῆς καὶ τῆς Πολωνικῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπισυνέβη ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κριμαίας καί, τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας οὗσης ἐν ἀποκλεισμῷ ὑπὸ τῶν ἠνωμένων στρατιῶν Γάλλων, Ἀγγλων καὶ Τούρκων, ἡμην ὑποχρεωμένος τὰ διὰ τὰ ἐν Πετρουπόλει καὶ Μόσχᾳ καταστήματά μου προωρισμένα κιβώτια λουλακίου νὰ εἰσάγω διὰ τῆς πόλεως Μέμελ εἰς τὰ ΒΔ σύνορα τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Βαλτικὴν. Ἀλλ' αἱ ἀποθῆκαι τῆς πόλεως ἐκείνης ἐνεπρήσθησαν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1854 καὶ ἐθεώρουν ἐμαυτὸν κατεστραμμένον, ὡς ἀπολέσαντα 562,500 φιορινίων.

Ἡ Θεία Πρόνοια, γράφει εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν του, μὲ ἐπροστάτευσε πολλάκις. Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὴν

πρωτῶν τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1854. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ρωσικοὶ λιμένες, ὥς ἐκ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, εἶχον ἀποκλεισθῇ καὶ τὰ ἐμπορεύματα εἰσήγοντο διὰ τοῦ Μέμελ ἐπὶ τῶν αὐστρορωσικῶν συνόρων.

Ἐκεῖ λοιπὸν μετέβη ὅπως παραλάβῃ πολλὰς ἐκατοντάδας κιβωτίων indigo καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχον ἀποσταλῇ ἐκ τοῦ οἴκου Σραϊδερ ἐξ Ὀλλανδίας εἰς τὸν ἐκεῖ πράκτορά του Mayer. «Ἐπανειρχόμεν, λέγει, ἀπὸ τὸ Ἀμστελόδαμον διὰ Καϊνίξμπεργ διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμαξίας, ὅταν εἰς τὸ Tilsit μανθάνω μὲ φρίκην ὅτι διλόκληρος ἡ πόλις τοῦ Μέμελ ἐγίνε παρανάλωμα τοῦ πυρός». Καταφθάνει ἐκεῖ ἔντρομος, εὐρίσκει τὴν πόλιν σωρὸν ἔρειπίων, ἀναζητεῖ τὸν πράκτορά του, καὶ τὸν ἐρωτᾷ πῶς εἶναι τὰ ἐμπορεύματά του. Ἐκεῖ τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Mayer δεικνύων τὰς κεκαυμένας ἀποθήκας. Τὸ πρᾶγμα ἦτο μέγα, εἰς μίαν στιγμὴν κατεστρέφοντο κόποι καὶ μόχθοι ὅκτῳ ἑτῶν ἐργασίας καὶ ἐχάνοντο 562 χιλιάδες φιορινίων, πού ἀπετέλουν ὅλην του τὴν περιουσίαν. Μόνη του παρηγορία ἦτο ὅτι δὲν εἶχε χρέη, ὅτι ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς παλαιούς του προῖσταμένους καὶ ἔχων τὴν ὑποστήριξίν των πάλιν μὲ καιρὸν θὰ ἀνέκτα τὰ ἀπολευθέντα.

Περίλυπος κρατεῖ θέσιν εἰς τὴν ἀμαξαν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Πετρούπολιν. Ἐν ᾧ ὁμοῦς διηγεῖται εἰς τοὺς μέλλοντας συνταξειδιώτας του τὸ δυστύχημά του, ἀκούει ἓνα ἄγνωστον νὰ φωνάζῃ: «Σχλῆμαν, μήπως εἰσθε ὁ Σχλῆμαν; αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος εὐτυχὴς ἄνθρωπος πού δὲν ἔχασε τίποτε. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ὑπάλληλος τοῦ Meyer. Ὅταν ἐφθασαν τὰ ἐμπορεύματά σας, ἐπειδὴ αἱ ἀποθήκαι μας ἦσαν ὑπερπλήρεις ἠναγκάσθημεν νὰ ἀνεγείρωμεν ξύλινον παράπηγμα ἵνα τὰ στεγάσωμεν ἐκεῖ. Αὐτὴ ἡ ξυλίνη ἀποθήκη εἶναι ἡ μόνη ἀποθήκη πού δὲν ἐκάη!»

Συγκεκινημένος καὶ ἄφωνος ἐκ χαρᾶς ἤκουσεν ὁ Σχλῆμαν τὴν ἀφήγησιν καὶ ἔμαθεν ὅλα τὰ καθέκαστα. Ἡ πυρκαϊά, ἣτις εἶχε καταστρέψει τὸ Μέμελ, ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς ἀποθήκας τοῦ Meyer τὰς εὐρισκομένας εἰς τὸ βορειότερον μέρος τῆς πόλεως εἶχεν ἀρχίσει, ὁ δὲ σφοδρῶς πνέων βόρειος

άνεμος ἐξαπλώσας τὰς φλόγας ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ Μέμελ εἶχεν ἀφήσει ἀνέπαφα τὰ μόλις ὀλίγα μέτρα ἀπέχοντα ξύλινα παραπήγματα μὲ τὰ ἐμπορεύματα τοῦ Σχλημαν καὶ προσεκόμισεν ἀρκετὰ κέρδη δι' ὧν ἐπεδόθη εἰς γενικώτερον ἐμπόριον θείου, μολύβδου καὶ νίτρου, ἐξ ὧν ἐκέρδησε μεγάλα ποσά, οὕτως ὥστε ἐντὸς ἔτους ἐδιπλασίασε τὰ κεφάλαιά του.

Μόλις ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1856 ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐκπληροῦνται ἐν τῶν ἰδανικῶν τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκμανθάνει δὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἔχων διδασκάλους δύο Ἀθηναίους τὸν Νικόλαον Παπαδάκην καὶ τὸν Θεόκλητον Βίμπον, τὸν μετέπειτα ἐπίσκοπον Μαντινείας, ἔχων ὡς ἀναγνωστικὸν μετάφρασιν τοῦ *Παύλου καὶ τῆς Βιργινίας*, καὶ ἐντὸς ἑξ ἑβδομάδων, ἀφοῦ ἔμαθε τὴν νεοελληνικὴν, ἐπεδόθη εἶτα εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας. Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἐνόει ὅπως οὖν τὸν Ὅμηρον, ὃν ἀνεγίνωσκε μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Ἐπὶ δύο συναπτά ἔτη ὁ μεγαλέμπορος τῆς Πετρουπόλεως ἐνασχολεῖται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν μελέτην τῶν Ὀμηρικῶν ἔπων καὶ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐκτοτε ἔμεινε πιστὸς λάτρης τοῦ προσφιλοῦς του Ὀμήρου, οὕτινος τὰς ῥαψωδίας ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους.

Ἐπίσης διὰ τοῦ καθηγητοῦ Ἐδουάρδου Δεμουράλτ ἐξηκολούθησε τὰ Λατινικά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐγκαταλίπει ἀπὸ εἰκοσαετίας· ἀλλ' ἤδη γνώστης τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς δὲν ἐδυσκολεῦθη ποσῶς εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· ὁμολογεῖ δὲ ὁ Σχλημαν ὅτι ἡ νεοελληνικὴ προφορὰ εἶναι ἡ ἐθνικὴ προφορὰ τῶν ἀρχαίων καὶ ὅτι αὐτὴν πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑσπερίας καὶ οὐχὶ τὴν Ἑρασμακίην.

Καὶ ἐν ᾧ δὲν παύει μελετῶν καὶ σπουδάζων ὁ Σχλημαν τῷ 1858 ἱκανὸς πλούσιος γενόμενος ἀποσύρεται τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπιχειρεῖ μακρινὰ ταξείδια καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅθεν διέρχεται ὁμιλεῖ τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπεσκέφθη τὴν Σουηδίαν, Δανίαν, Γερμανίαν Ἰταλίαν

καὶ Αἴγυπτον, ἀνῆλθε τὸν Νεῖλον μέχρι τοῦ δευτέρου καταρράκτου καὶ ἐπωφεληθεὶς ἐξέμαθε τελείως τὴν Ἀραβικὴν καὶ ἀποστηθίζει ὁλόκληρον τὸ Κοράνιον.

Ἐκ Καΐρου διὰ τῆς Ἑρήμου μετέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ Συρίαν.

Τῷ 1859 ἔφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐσκέπτετο νὰ μεταβῇ εἰς Ἰθάκην, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ ἀναγκάζεται νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τοὺς τόπους οὓς ἐδόξεσεν ὁ Ὅμηρος καὶ ἐπιστρέφει εἰς Πετροῦπολιν ἔνθα οἰκογενειακοὶ λόγοι τὸν καλοῦν. Ἐνταῦθα ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὸ ἐμπόριον (1860-1864). Ἐκέρδησε πολλά διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐρρίφθη εἰς τὴν βαμβακεμπορίαν ὁλοπύχως καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἐλαίου καὶ τεύου. Τὰ κεφάλαιά του ἠΰξησαν εἰς σημεῖον, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ. Ἐκποιεῖ λοιπὸν πάντα τὰ ἐν Πετροπολὶ καὶ ἄρχεται τῆς δευτέρας σειρᾶς περιηγήσεων, διὰ τὸν γῦρον τοῦ κόσμου. Ἀνεχώρησε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1864 διὰ Τύνιδα πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Καρχηδόνας· ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Ἰνδίας δι' Αἰγύπτου· ἐπισκέπτεται τὴν Κεϋλάνην, τὰς πόλεις Μαδράς, Καλκούταν, Βεναρῆς, Δέλχι καὶ ἀνέρχεται εἰς τὰ Ἰμαλάια καὶ μελετᾷ τὸν ἀρχαῖον αὐτὸν πολιτισμὸν· ἔπειτα τὴν νῆσον Ἰάβαν καὶ παραμένον ἐπὶ δέμηνον ἐν Κίνα ὅπου ἐκτὸς πολλῶν πόλεων καὶ τοῦ Πεκίνου ἐπιχειρεῖ τὸ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τολμηρὸν ταξείδιον, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸ μέγα Σινικὸν τεῖχος, τὸ χωρίζον τὴν Κίναν ἀπὸ τὴν Μαντζουρίαν· εἰτα διεπεραιώθη εἰς Ἰαπωνίαν· ὅπου μελετᾷ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου καὶ κατὰ τὰς πενήκοντα ταύτας ἡμέρας τοῦ ταξιδίου διαπλεύσας τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν φθάνει εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον τῆς Καλιφορνίας καὶ συγγράφει τὸ πρῶτον τοῦ σύγγραμματος: *La Chine et le Japon*. Paris 1866.

Ἐξ Ἁγίου Φραγκίσκου διὰ Νικαράγουας ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἐπεσκέφθη τὴν Ἀβάναν καὶ τὸ Μεξικὸν καὶ ἅμα τῷ ἔαρι τοῦ 1866 ἐγκτεστάθην εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεθύμει νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν, ἥτις εἶχκε τὰ μέγιστα τὸν Σχῆλμαν.

Ἐκεῖ παρακολουθεῖ μαθήματα ἀρχαιολογίας καὶ φιλολο-

γίας εἰς τὴν Sorbonne, συνδέεται διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Renan, Egger κ. λ. π. καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐν νῶ ἔχει εἰμὴ τὴν πραγματώσιν τοῦ ὄνειρου του, ἥτοι τὴν ἐπίσκεψιν τῆς νήσου Ἰθάκης, τῆς πατρίδος τοῦ ἥρωος βασιλέως Ὀδυσσέως, οὗ αἱ περιπέτεια κατέθελγον, ὥς ἔλεγε, τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν, καὶ ἡ τύχη ὁμοίαζε, λόγῳ τοῦ ναυαγίου, πρὸς τὴν ἐαυτοῦ.

*
* *

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1868 κατέρχεται ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ λεπτομερῇ ἐξέτασιν τῆς τοπογραφίας τῆς Κερκύρας, τῆς ὁμηρικῆς νήσου τῶν Φαιάκων, μεταβαίνει εἰς Ἰθάκην, ὅπου ἐπιχειρεῖ μικρὰς ἐρευνητικὰς ἀνασκαφὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀετοῦ, ὅπου ὑπετίθετο ὅπου ὑπῆρχε τὸ **ἀνάκτορον τοῦ Ὀδυσσέως**, καὶ ἐπείσθη περὶ αὐτοῦ, ὥς ἐν τῷ ἔργῳ **Ἰθάκη Πελοπόννησος καὶ Τρωάς** (Παρίσιοι 1868). Γαλλιστὶ καὶ Γερμανιστὶ ἀναφέρει. Ἐκεῖθεν ἐπισκέπτεται τὸ πεδίον τῆς μετέπειτα δράσεως καὶ δόξης του καὶ μετὰ ταῦτα τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκ Πειραιῶς ἀποπλέει διὰ Δαρδανέλλια πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Τρωϊκῆς χώρας καὶ μελέτην τοπογραφικὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐνδόξου Ἰλίου πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως, ὥς νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ τέρας τῶν παιδικῶν του ὀνειροπολήσεων.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄλλοι μὲν σοφοὶ καὶ ἀρχαιολόγοι ἐφανατάζοντο τὸ ἀρχαῖον Ἴλιον εἰς Μπουνάρμπασι, ἄλλοι εἰς τὸ Ἰσσαρλίκ. Ὁ Σχλημαν πιστεύει ἀμέσως ἀδιστάκτως ὅτι μόνον ἡ τοποθεσία τοῦ Ἰσσαρλίκ συμφωνεῖ μετὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Ὀμήρου. Αἱ μετέπειτα ἀνασκαφαὶ του ἀπέδειξαν ὅτι εἶχε δίκαιον. Τὰς πρώτας του ἐρεῦνας περιγράφει εἰς τὸ ἔργον του: *Ithaque, Peleponnesos et Troie* Paris 1868, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποστέλλει μετὰ διατριβῆς γεγραμμένης εἰς ἀρχαῖζουσας ἑλληνικὴν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Rostock, τὸ ὁποῖον τὸν ἀνακηρύττει διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας, ἔκτοτε δὲ προσπαθεῖ νὰ φαίνεται ἄξιος τῆς ἀπονεμηθείσης αὐτῷ τιμῆς.

Ὁ μικρὸς ὑπάλληλος τοῦ Φίρστενμπεργ, ὁ βιοπαλαιστῆς τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ μεγαλέμπορος τῆς Πετροπόλεως εἶχεν ἐξελιχθῆ εἰς ἐπιστήμονα.

Κατὰ τὸ 1871 ἐφωδιασμένος μὲ Σουλτανικὸν φερμάνιον ἐπιτρέπον ἀνασκαφὰς εἰς Ἰσσαρλίκ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ συνεζεύχθη τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν Σοφίαν, θερμὴν θιασώτιδα τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν καὶ ἥτις καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον τοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἔνθερμος καὶ ἐνθουσιώδης συνεργάτις πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ζωῆς του, μεθ' ἧς τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1871 ἀπέπλευσεν εἰς Τρωάδα καὶ ἤρξατο τῶν ἀνασκαφῶν του.

Μὲ 100 - 200 ἐργάτας ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐπανερχεται σχεδὸν κατ' ἔτος εἰς τὴν Τρωάδα καὶ μὲ ἀφάνταστον ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, ἀψηφῶν τὸν καύσωνα καὶ τοὺς ἐλώδεις πυρετοὺς τοῦ θεροῦς καὶ τὸ δριμύ ψῦχος τοῦ χειμῶνος, φέρει εἰς φῶς τὰ θρεῖπια τοῦ ἐνδόξου Ἰλίου.

Ἀποκαλύπτει τὰς Σκαιὰς Πύλας, τὴν δυτικὴν καὶ τὴν Ἀνατολικήν, τὰς Λαρδανίδας πρὸς Μ. πύργον πρὸς ΜΑ. καὶ ΒΑ. τὰ ἀνάκτορα, τὸν Ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, βωμοὺς, θέατρον, μέγαρα, προπύλαια καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦ Πριάμου, ὅπως ἀπεκάλει ὁ Σχλήμαν τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, περιδέραια, ἐνώτια καὶ τὰ ἀργυρᾶ κύπελλα τὰ εὐρεθέντα ὑπ' αὐτοῦ ὅλα συσσωρευμένα ὥς ἂν εἶχαν ἀποκρυβῇ πρὸς φύλαξιν κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰλίου.

Ἐκατοντάδες πῆλινα ἀγγεῖα, θαυμάσιοι πελέκεις ἐκ νεφρίτου λίθου καὶ Lapislazouli, ὀρειχάλκινα ἀντικείμενα, ἐξωγραφημένα ἀγγεῖα Μυκηναϊκῆς καὶ προϊστορικῆς ἐποχῆς, ὅλα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπῆρξε πλουσία καὶ μεγάλη πόλις.

Τὰς ἀνασκαφὰς ἐν Τροίᾳ ἐπανελάβε καὶ τῷ 1878 καὶ 1879 καὶ περιηγήθη καὶ πᾶσαν τὴν Τρωϊκὴν χώραν κατὰ Μάϊον τοῦ 1881, γράψας γερμανιστὶ καὶ ἰδίαν μονογραφίαν «*Reise in der Troas*» μεταφρασθεῖσαν ἑλληνιστὶ ὑπ' ἐμοῦ, τότε φοιτητοῦ ὄντος τῆς φιλολογίας (περιήγησις ἀνὰ τὴν Τρωάδα ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Ἑρρίκου Σχλήμαν Ἀθηναί 1882). — Τῷ 1883 ἐξέδωκε Γερμανιστὶ τὸ ἔργον του Troja

Σοφία Σχλημαν.

Leipzig-Troie Paris 1885 καὶ ἀγγλιστί, διὰ τοῦ ὁποίου κατέστησε γνωστὰ ἀνὰ σύμπαντα τὸν ἐκπληκτον ἐπιστημονικὸν κόσμον τὰ πορίσματα τῶν ἐν Τρωάδι ἀνασκαφῶν του, ἃς ἐπανελάβε καὶ τῷ 1890, περὶ ὧν ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ἐν Λειψία τῷ 1891 ἴδιον ἔργον. Ὁ δὲ συνεργάτης αὐτοῦ καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Γουλιέλμος Δαῖρπφελδ ἐδημοσίευσε τῷ 1893 καὶ 1894 ἴδια ἔργα περὶ αὐτῶν καὶ τῷ 1902 δίτομον ἔργον Troja καὶ Ilion ἀναλώμασι τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β'.

Καὶ ἔκτοτε ἡ Τροία καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος παύουν πλέον νὰ εἶναι μῦθος καὶ θεωροῦνται ἱστορικόν, ἱστορικώτατον γεγονὸς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τὸ ὁποῖον προσεπεκύφωσαν αἱ κατόπιν συντελεσθεῖσαι ἀνασκαφαὶ τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς καὶ ἐπιηγήθουσιν ὅσα ὁ ἀθάνατος Ὅμηρος περιγράφει ἐν τῇ Ἰλιάδι.

Ἐπίσης ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀννοβέρφ Κέστνερ Μουσείου Dr Carl. Schuchhart ἐξέδοτο τῷ 1890 ἐν Λειψία περισπούδαστον ἔργον: Schliemann's Ausgrabungen in Troja, Tiryns, Mykenae, Orchomenos Ithaka im Lichte der heutigen Wissenschaft μετ' εἰκόνας τοῦ συγγραφέως, καὶ τῆς συζύγου του Σοφίας φερουσίης τὸν διάδοχον τοῦ χρυσοῦ διαδήματος καὶ τοῦ περιδεραίου ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς Τροίας.

Καθ' ὃν χρόνον ἐξηκολούθει συνεχίζων τὰς ἐν Τροία ἀνασκαφὰς παραλλήλως ἀρχίζει τῷ 1874, ἀδεία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὰς τῶν Μυκηνῶν, ὅπως, ἀπαξ ἀνακαλυφθεῖσης τῆς Τροίας καθ' ἣς οἱ Ἕλληνες ἐξεστράτευσαν, ἀνέυρη καὶ τὴν πόλιν τοῦ Ἀτρείδου Ἀγαμέμνονος, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Τρωϊκῆς ἐκστρατείας. Πράγματι δι' ἐπιμόνων ἐπὶ δύο ἔτη συντόνων ἐργασιῶν φέρει εἰς φῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐξυμνουμένην πόλιν ὡς *ἐνκτίσμενον* καὶ *πολύχρυσον*, τὰς ἐνδοξατάτας Μυκῆνας, ἔξ ὧν ὡς διὰ μαγείας ἀνέθωρεν ὁ ἀποκληθεὶς Μυκηναῖος πολιτισμός. Διὰ τῆς πύλης τῶν Λεόντων, ἥτις ἦτο γνωστή, ἦν καὶ τελείως

ἐσκάπτει, καθότι ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ κεκαλυμμένη ὑπὸ χωμάτων εἰσέρχεται ὁ Σχλῆμαν ὅπως ὁ Πανσανίας εἰς τὸν περίβολον ὅπου ἀναζητεῖ τοὺς βασιλικοὺς τάφους. Καὶ πιστεύων εἰς ὅσα λέγει ὁ Πανσανίας, ὅστις κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὰς Μυκήνας καὶ περιέγραψε τὰ ὅσα ἐκεῖ τοῦ διηγήθησαν, ὥς ἐκ μαγείας ἀποκαλύπτει τοὺς βασιλικοὺς τάφους, τοὺς περιβαλλομένους ὑπὸ διπλοῦ κύκλου ὀρθοστατῶν λιθίνων πλακῶν. Ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὁ Σχλῆμαν πιστεύων εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἶναι βέβαιος ὅτι εὔρε τοὺς τάφους τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν συντρόφων του.

Ἡ συγκίνησις εἶναι μεγάλη, τὰ εὐρήματα ἀνελπίστου καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας. Τὰ τολμηρότερα ὄνειρα τοῦ Σχλῆμαν ἔχουσι πραγματοποιηθῇ. Ὁλόκληρος ἄγνωστος ἕως τότε πολιτισμὸς ἀποκαλύπτεται καὶ χιλιετηρίδες θρύλον γίνονται ἱστορία. Μὲ ὑπερήφανον χαρὰν τηλεγραφεῖ ὁ Σχλῆμαν εἰς τὸν Βασιλέα Γεώργιον Α' ὅτι εὔρε τοὺς τάφους τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν συντρόφων του.

Ὁ παγκόσμιος τύπος διατυμπανίζει τὸ μέγα γεγονός, τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον συγκίνησιν πολὺ μεγαλυτέραν αὐτῆς, που ἐπροξένησαν τώρα τὰ εὐρήματα τοῦ τάφου τοῦ Τούταν Χαμόν. — Ἡ κυβέρνησις στέλλει ἀμέσως ἔνοπλον δύναμιν ὅπως προστατεύῃ τὰς ἀνασκαφάς. Ὁ Σχλῆμαν ἀπολύει τοὺς 125 αὐτοῦ ἐργάτας καὶ τότε αὐτὸς μετὰ τῆς ἐμπνευσμένης συνεργατίδος του καὶ τῶν ἐφόρων, κατέρχεται εἰς τοὺς εἰς βάθος 8 μέτρ., ἐντὸς τοῦ βράχου λελαξευμένους τάφους καὶ ἐκεῖ ἐπὶ 4 ἑβδομάδας ἐπὶ τῶν γονάτων καταγίνονται νὰ ἐξαγάγωσι ἐν πρὸς ἐν τὰ πλούσια κοσμήματα. Ἐκάστην ἑσπέραν καλύπτονται ἐκ νέου οἱ τάφοι μὲ παχὺ στῖρῳμα χώματος, καὶ ἐν ᾧ οἱ στρατιῶται φρουροῦν, ὁ Σχλῆμαν, οἱ ἔφοροι καὶ ἡ Σοφία Σχλῆμαν ἔφιππος κρατοῦσα φιλοστόργως τὸ κἀνίστρον μὲ τὰ εὐρήματα τῆς ἡμέρας ἐπιστρέφουν εἰς τὸ χωρίον Χαρβάτι, ὅπου φυλάσσονται προσωρινῶς οἱ θησαυροί, καὶ ἀναπαύονται ἕως τὴν ἐπαύριον ὁπότε ἀρχίζουν πάλιν τὰς ἐρεῦνας των.

Οἱ ἀμυνήτου πλούτου θησαυροὶ οὗτοι ἐναπετέθησαν ἐν

τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ (αἴθουσα Μυκηνῶν θῆκαι 1 - 45). Ἐν ταῖς θήκαις τούτων περιέχονται διαδήματα χρυσοῦ, προσωπίδες χρυσαῖ, ἑκατοντάδες ῥοδάκων χρυσῶν, καρφίδες, ἀστέρες χρυσοῖ, χρυσᾶ κύπελλα, ἀργυρᾶ ἄγγεῖα, χαλκᾶ ξίφη μὲ θαυμασίας incrustations ἐκ χρυσοῦ, ζῶναι χρυσαῖ, λέβητες χαλκοῖ, χρυσῇ κεφαλῇ λέοντος, κεφαλῇ ἀργυρᾶ βοὸς μὲ χρυσᾶ κέρατα, ἀλαβάστρινα ἄγγεῖα, ψυχαὶ καὶ πυξίδες χρυσαῖ, δακτύλιοι χρυσοῖ μὲ ὠραίας παραστάσεις, ἐγχειρίδια χρυσᾶ, ποτήρια χρυσᾶ, ὧν στρουθοκαμήλου καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Κατόπιν ἐκάστης ἀνασκαφῆς ὁ Σχλημαν συνέγραφε περισπουδάστους μελέτας. Τὰ συγγράμματά του ταῦτα Ilios, Mycénes, Troy, Tiryns ἐξεδίδοντο ταυτοχρόνως Ἀγγλιστί, Γαλλιστί καὶ Γερμανιστί παρὰ τῷ Murray, Didot, Brockhaus καὶ Harper ἐν Ἀμερικῇ.

Παρ' ὅλην τὴν θαυμαστὴν ἐπιτυχίαν του καὶ παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῶν περισσοτέρων μεγάλων ἐπιστημόνων καὶ ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, ὥς τοῦ Gladston καὶ Virchow, οἵτινες ἔγραψαν τοὺς προλόγους δύο ἐκ τῶν βιβλίων του, τῶν G. Perrot, Sayce, Max Müller τῶν φίλων αὐτῶν καὶ θαυμαστῶν καὶ τοῦ συνεργάτου του Dörpfeld, εὐρέθησαν καὶ τινες ὅπως ὁ Stephani, διευθυντῆς τοῦ Μουσείου τῆς Περουπόλεως, οἵτινες ἠμφισβήτησαν τὴν ἀρχαιότητα τῶν εὐρημάτων, ὑποστηρίζοντες ὅτι τὰ εὐρήματα αὐτὰ ἀνήκουσιν εἰς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ ἦσαν λείψανα τῆς διελεύσεως τῶν Γότθων ἢ τῶν Σκυθῶν!

Καὶ ταῦτα μὲν νῦν φαίνονται ἡμῖν περίεργα, ἀλλὰ πρέπει νὰ σκεφθῇ τις ὅτι πρῶτος ὁ Σχλημαν ἀνεκάλυψε τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμόν, ὅστις πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν του ἐθεωρεῖτο μῦθος πλασθεὶς ἐπὶ τῆς φαντασίας τῶν ἀρχαίων ποιητῶν. Ἀλλὰ μήπως καὶ τὰ προϊστορικὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Τροίας ὅτε εἰσέχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ Σχλημαν δὲν ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τινων ἀρχαιολόγων ἐν τῷ Τελωνεῖῳ Πειραιῶς καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ μου, ὥς ἔργα τέχνης Βυζαντιακῆς καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχοντα, καὶ πολλοὶ ἀρχαιολόγοι

τῆς Ἑσπερίας ἐν ἀρχῇ οὐδεμίαν ἀπέδιδον εἰς ταῦτα σημασίαν καὶ οὐδεμία ἐπίγνωσις ὑπῆρχε;

Ἐπὶ ἔτη δὲ ἐγράφοντο τόσον μέγα πλῆθος βιβλίων καὶ διατριβαὶ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ Σχλημαν, ὥστε ἀποτελοῦν ὁλόκληρον βιβλιοθήκην, ὡς ἀφελέστατα ἀναγράφει ὁ ἴδιος Σχλημαν ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι συγγράμματι: «Troie» Paris 1885 (σελὶς 231 - 238). Ἐννοεῖται ὁμως, ὅτι ταχέως καὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ πεισθῶσι περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν εὐρημάτων καὶ ἐν τέλει πάντες συνετάχθησαν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ ἀρχαιολόγου.

Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν τάφων ὁ Σχλημαν ἀνεκάλυψε κατοικίας καὶ τὰ μικρὰ ἀνάκτορα καὶ εἶτα τὰ μεγάλα, ἑλληνικὸν ναόν, ὑπογείους κλίμακας, τὴν Περσεΐαν Πηγὴν καὶ τουρκικὸν ὑδραγωγεῖον καὶ εἶτα τὴν ἐπὶ τῶν βράχων ἀρχαίαν ὁδόν. Ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν ἀνεκάλυψε τὸ λεγόμενον **Θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἀτρέως** συγκείμενον ἐκ διαδρόμου (35,6 μ.) περιβαλλομένου ὑπὸ τειχῶν, ἐκ Πύλης (5,40×2,6 μ.) μεθ' ὑπερθύρου λίθου, ἐκ τοῦ περιφερικοῦ θολωτοῦ θαλάμου (15.μ.) καὶ ἐκ συνεχομένης μικροτέρας αἰθούσης, τῆς κυρίως νεκρικῆς.

Οἱ τοῖχοι ἐκαλύπτοντο διὰ χαλκῶν πλακῶν, ἀλλ' ἤτο σεσυλημένος καὶ μόνον τεμάχια τοῦ διακόσμου εὐρίσκονται ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσεῖῳ. Ἀνεσκάφησαν δὲ καὶ ἄλλοι ἑξή τάφοι, ὧν εἷς ὑπὸ τῆς Σοφίας Σχλημαν, ἧς φέρει καὶ τὸ ὄνομα.

Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ ἔξερευνητοῦ τῆς Τροίας ἐν τῇ ἀνευρέσει τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως δεικνύει τὸ παρὰ πόδας τηλεγράφημα, ὃπερ ἀπηλύθυνε πρὸς τὸν τότε Βασιλέα Γεώργιον Α'.

A Sa Majesté Le Roi George des Hellènes

Athènes

Avec une extrême joie j'annonce à Votre Majesté que j'ai decouvert les tombeaux que la tradition, dont Pausanias se fait l'écho, designait comme les sepulcres d'Agamemnon, de Cassandra, d'Eurymedon et

de ses camarades, tous tués pendant le repas par Clytemnestra et son amant Egiste.

Ils étaient entourés d'un double cercle parallèle de plaques, qui ne peut avoir été érigé qu' en honneur des dits grands personnages. J' ai trouvé dans les sépulcres des trésors immenses en fait d'objets archaïques en or pur. Ces trésors suffisent à eux seuls à remplir un grand musée, qui sera le plus merveilleux du monde, et qui pendant des siècles à venir attirera en Grèce des milliers d'étrangers de tous les pays. Comme je travaille par pur amour pour la science, je n'ai naturellement aucune prétention à ces trésors, que je donne, avec un vif enthousiasme, intacts à la Grèce. Que Dieu veuille que ces trésors deviennent la pierre angulaire d'une immense richesse nationale.

Henry Schliemann

Mycènes 16/28 Novembre 1876.

Εἶναι εὐνόητον ὁποῖαν κατάπληξιν ἐνεποίησεν ἡ χαρμό-
συνος αὕτη εἵδσις ἐν τε τοῖς ἀνακτόροις καὶ παρὰ τῇ κοινῇ
γνώμῃ, ὁ δὲ Βασιλεὺς, διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ γραμματέως
Α. Καλίνσκη ἔσπευσε νὰ συγχαρῇ θερμότατα τὸν εὐτυχῇ
ἀρχαιολόγον διὰ τοῦ κατωτέρω τηλεγραφήματος:

Monsieur le Docteur Schliemann

Argos

J'ai l'honneur de vous annoncer que Sa Majesté le Roi ayant reçu votre dépêche à daigné me charger de vous remercier de votre zèle et amour pour la science, et vous féliciter de vos importantes découvertes, et Sa Majesté espère que vos efforts seront toujours couronnés d'aussi heureux succès.

La secretaire de S. M. Hellenique

A. Calinskis

Πλείστα δ' ὅσα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ἔλαβεν ἐπίσης ἐκ μέρους ἐστεμμένων κεφαλῶν καὶ ἰδιωτῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἐν γένει ἐπιστημόνων.

Μόλις ἀπεπεράτωσε τὰς ἐν Μυκῆναις ἀνασκαφὰς μετέβη εἰς Ἰθάκην, ὅπου εἶχεν ἀνασκάψῃ τῷ 1868, πρὸς εὐρυτέραν καὶ ἐνδελεχεστέραν μελέτην. Ἀνέσκαψεν ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1878 τὸ λεγόμενον *Κάστιρον τοῦ Ὀδυσσέως* κείμενον ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων βράχων τοῦ ὄρους Ἀέτοῦ (380 μ.) ὅπου ἀπεκάλυψε Κυκλώπεια τεῖχη καὶ μνημεῖα ἐπιτάφια, ἀλλὰ ταῦτα θεωροῦνται τοῦ Η'. αἰῶνος καὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείως τῆς Ἰθάκης, τοῦ Λαερτιάδου Ὀδυσσέως, καθόσον ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ἐντεῦθεν διεξήχθη φιλολογικὸς καὶ ἀρχαιολογικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν ἐπαϊόντων ἐὰν Ἰθάκῃ εἶναι ἢ Ἰθάκῃ ἢ ἢ Λευκάς ἢ ἢ Κεφαλληνία καὶ ἐξεδόθησαν ἱκανὰ βιβλία Γερμανιστὶ καὶ Ἑλληνιστί, περὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος.

Τῷ 1879 ἀποπερατώσας τὸ ἐν Τροίᾳ μεγαλεπήβολον ἔργον του, ἐνήργησε τὰς ἐν Βοιωτικῷ Ὀρχομενῷ ἀνασκαφὰς, ὅπου ἀνεκάλυψε τὸν θησαυρὸν τῶν Μινυῶν, ἦτοι θολωτὸν τάφον παρόμοιον πρὸς τὸν τῶν Μυκηνῶν, περὶ οὗ ἔγραψεν ἐν τῷ ἔργῳ. «Orchomenos» Leipzig 1881.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1884 ἀνέσκαψε τὴν *Σορὸν* τοῦ Μαραθῶνος, ἦτοι τὸν τάφον τῶν πεσόντων κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τῷ 490 π. Χ. 192 Ἀθηναίων, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ὁ τύμβος εἶναι ἀρχαιότερος τῶν Μηδικῶν χρόνων.

Ἐν Τύρινθι ὁ Σχλῆμαν εἶχε τὴν τύχην νὰ ἀνασκάψῃ καὶ ἀποκαλύψῃ τὸ πρῶτον «Προϊστορικὸν Μέγαρον» μετὰ τὰς στοὰς του, τὰς μεγάλας αἰθούσας, τὰ λουτρά, τὸ πρόθυρον, τὸν περίβολον ἐξ ἀκατεργάστων κολοσσιαίων ὀγκολίθων, συγκλινόντων πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα κατασκευασθῶσιν οὕτω σήραγγες ἢ ἀποθῆκαι. Ἀπεκαλύφθησαν δὲ διάφορα στρώματα ἀπὸ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος π. Χ. μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Οὕτως ἀπεκαλύφθη ἡ Ἀκρόπολις (300 × 100,60 μ.) μετὰ τειχῶν πάχους 8 - 10 μ. μετὰ τριῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν, ὧν τὸ πρὸς Β. κατώτερον ἦτο ὀχυρω-

μένον στρατόπεδον, τὸ δεύτερον ἢ διάβασις εἰς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τρίτον περιελάμβανε τὰ ἀνάκτορα μετ' ἰδίου περιβόλου, ἐν ᾧ στοαί, λουτρά, αἶθουσαι. Τοῦτο ἔχει σχῆμα ναοῦ ἐν παραστάσει (25,50 × 12 μ.). Διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

Τὸ πρόθυρον μετὰ δύο ξυλίνων κιόνων, τὸν πρόδομον καὶ τὸ ἰδίως μέγαρον μετὰ 4 κιόνων βασταζόντων τὴν ὀροφήν. Οἱ τοῖχοι εἶχον διακόσμησιν ἐκ ζωοφόρου καὶ γραφῶν, τὸ δὲ δάπεδον ἐκαλύπτετο ἐκ τετραγώνων μιμουμένων τάπητα. Ἡ εἴσοδος ἦτο πρὸς Α. διὰ λόγους στρατηγικούς. Πρὸς Δ ὑπάρχει καὶ μικρὰ πόλις, ἄγουσα εἰς κλίμακα κεκαλυμμένην ἐν μέρει, ἧς σφύζονται 60 ἀναβαθμοί. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς Τίρυνθος τινὰ μετηνέχθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον (Αἶθουσα Μυκηνῶν θήκη 92) Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι δύο χρυσοὶ δακτυλιόλιθοι (θήκη 89-91) καὶ τοιχογραφαί ἐκ τοῦ μεγάρου Τίρυνθος, ἧς τὰ ἄλλα εὐρήματα κατετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ Ναυπλίου.

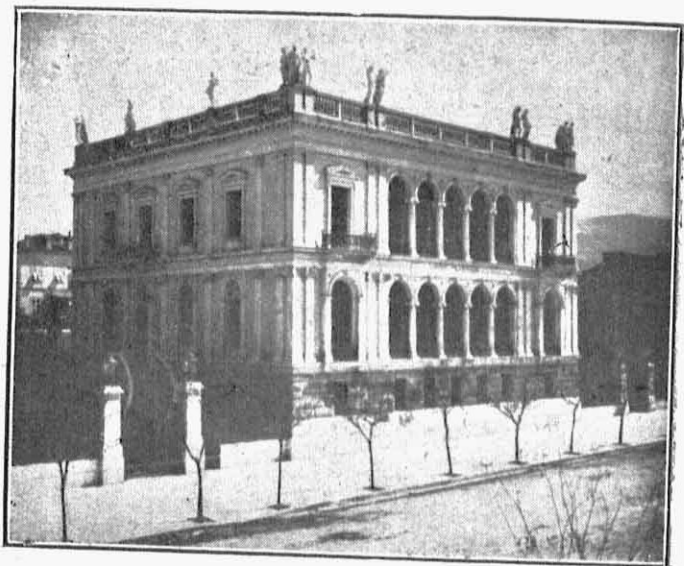
Εἶτα ὁ Σχλημαν μετέβη εἰς Κρήτην ὅπως ἐπιχειρήσῃ ἀνασκαφὰς εἰς Κνωσσόν, καὶ ἀποκαλύψῃ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μίνωος, ἀλλὰ πολιτικοὶ λόγοι ἠνάγκασαν τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν νὰ μὴν ἀποδεχθῇ καὶ γείνωσιν αἱ ἀνασκαφαὶ τότε ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἀλλ' ἀναβληθῶσι μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μεγαλονήσου, ἐκ φόβου μήπως τὰ εὐρήματα μετεφέροντο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ οὕτω ἀπέθανεν ὁ Σχλημαν χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποκαλύψῃ αὐτὸς τὴν Κνωσσόν.

Κατὰ δὲ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1888 ἐν τῇ θέσει **Ἅγιος Κοσμάς** ἐν Κυθήροις ἀνεζήτησε τὸν ναὸν τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης. Καὶ μετὰ ταῦτα διαπεραιωθεὶς εἰς Πύλον καὶ εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν τὴν ἀντικρὺ αὐτῆς ἐκτεινομένην ἀνεῦρε τὸ ὄχυρωμα τὸ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Δ' 31) ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν 425 π. Χ. χρησιμοποιηθὲν ἐν τῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων πολέμῳ.

Κατὰ τὸ 1880 ἔκτισεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν τῇ Λεωφόρῳ

Πανεπιστημίου, περικαλλές Μέγαρον· τὸ *Ἰλίου Μέλαθρον*¹ ὅπου κατῴκει μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ὅταν δὲν εὕρισκετο εἰς τὰς ἀνασκαφάς του.

Ἐκεῖ εἶχε τοποθετήσει καὶ ἐκθέσει τὴν Τρωϊκὴν συλλογὴν του ἣν κατόπιν ἐδώρησεν εἰς τὸ Γερμανικὸν Ἔθνος.

Ἰλίου Μέλαθρον.

Αὕτη εὕρισκεται νῦν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον ἐν Βερολίῳ, ἐν ᾧ δλόκληροι αἰθουσαι φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν Schliemann's Sammlung.

¹ Τὸ μέγαρον τοῦτο κτισθὲν τῷ 1880 πομπηϊανοῦ ῥυθμοῦ εἶναι τὸ κάλλιστον τῆς Πρωτευούσης· ὁ δ' ἐσωτερικὸς διάκοσμος ὄντως μεγαλοπρεπὴς μετ' ἐπιγραφῶν καὶ ψηφιδωτῶν. Ἐπ' ἐσχάτων, τῷ 1926 ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ δημοσίου ἀντὶ 27 ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ θὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς μουσεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Καὶ ἐπέπρωτο ὁ Σχλημαν καὶ ἐν τῇ ζωῇ ἀκόμη νὰ τιμηθῇ ὅπως οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ ἐπιστήμων. Ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου διὰ τὴν δωρεάν τῆς Τρωϊκῆς συλλογῆς του τὸν ἀνεκήρuxεν ἐπίτιμον δημότην, τιμὴν, ἣν πρὸ αὐτοῦ μόνον εἰς τὸν Βίσμαρκ καὶ τὸν Μόλτκε εἶχον ἀπονείμει.¹ Μετὰ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Rostock τὸ ὁποῖον τῷ 1868 ἤδη τὸν εἶχεν ἀνακηρύξει διδάκτορα, τὸ βασιλικὸν Κολλέγιον τῆς Ὁξφόρδης τοῦ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος ἔτι δὲ καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου.

Εἰς ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ὁ Σχλημαν εἶχε φίλους καὶ θαυμαστάς· ἀλληλογράφει τακτικῶς μὲ ὅλους τοὺς μεγάλους ἐπιστήμονας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐκαλεῖτο νὰ λάβῃ μέρος εἰς ὅλα τὰ ἀρχαιολογικὰ συνέδρια ὅπου ἐθεωρεῖτο εὐτύχημα νὰ ἀκουσθῇ ἐξιτορῶν τὰ τῶν ἀνακαλύψεων του.

Εἶχε τιμηθῇ διὰ πλείστων παρασῆμων καὶ μεταλλίων καὶ ἐκαλεῖτο τακτικὰ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας.

Τὸ Ἰλίον Μέλαθρον τὸν χειμῶνα ἦτο προσκυνητήριον, εἰς τὸ ὁποῖον συνέρρεον ὅλοι οἱ ἄνδρες τῶν γραμμάτων, ὅσοι ἐπεσκέπτε το τὰς Ἀθήνας καὶ ἐθεώρουν μεγάλην τιμὴν νὰ γίνωσι δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Σχλημαν.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος συχνὰ μετέβαινεν παρὰ τῷ Σχλημαν μόνος ἢ μετὰ παρεπιδημούντων ἐν Ἀθήναις συγγενῶν του καὶ ἠρέσκετο περιεργαζόμενος τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ ἀκούων τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς τὰς διηγήσεις.

Ποτὲ δὲν ἐβαρύνετο ὁ Σχλημαν, καίτοι εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του εὐρισκόμενος, νὰ ἀναπολῇ καὶ μὲ συγκίνησιν νὰ διηγῇται τὰ τῶν παιδικῶν του χρόνων ὄνειρα, τὴν σκληρὰν ἐποχὴν, ὅτε βιοπαλαιστὴς ἀκόμη εἶχε κατορθῶσαι νὰ μορφώσῃ τὸν νοῦν του. Πῶς ἐξέμαθε τὰς 18 γλώσσας τὰς ὁποίας τελείως κατεῖχε, πῶς ἠυδοκίμησεν εἰς τὸ ἐμπόριον

¹ Παρέστη ἐν τῇ ἐπισήμῳ τελετῇ τῆς Δημορχίας μετὰ τῆς Σοφίας Σχλημαν τῇ 7ῃ Ἰουλίου 1881. Ἐπὶ τούτῳ δ' ἐξεδόθη ἰδίᾳ φυλλάδιον. Rede zur Bewillkommung Schliemann's als Ehrenbürger Berlins.

καὶ πῶς ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἀσχολιῶν οὐδέποτε ἐλησμόνησε ὅτι εἶχε τάξει εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχαίαν Τροίαν.

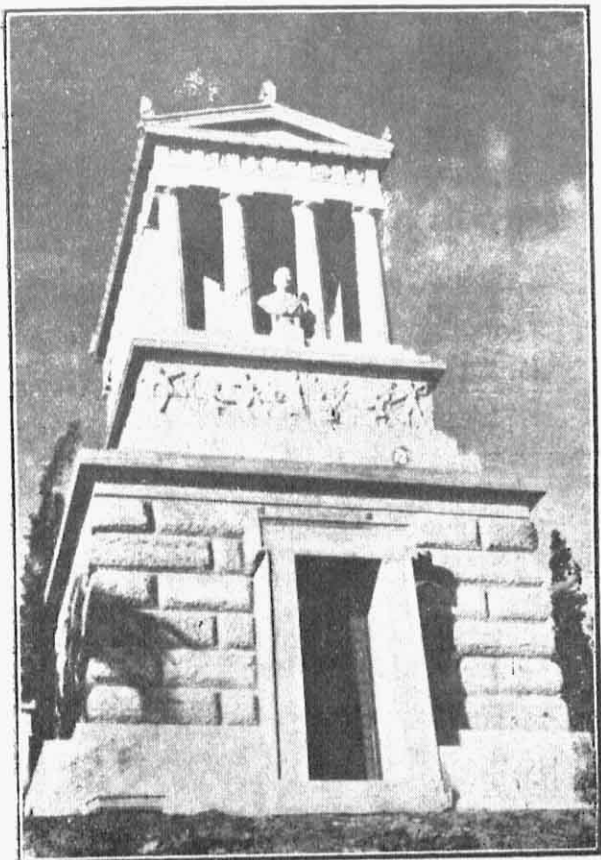
Ἀκμαῖος καὶ πλήρης σχεδίων διὰ νέας ἀνασκαφὰς καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐν Τρωάδι, ἐπέπρωτο εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν νὰ ὑποκύψῃ εἰς κρυολόγημα εἰς τὸ οὗς καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τῇ 20 Δεκεμβρίου 1890 ἐν ᾧ ἡ οἰκογένειά του τὸν ἀνέμενε διὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ νέου ἔτους 1891.

Δι' ἰδιαίτερου ἀτμοπλοίου μετεκομίσθη ἡ σορός του εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγένετο πάνδημος κηδεία εἰς ἣν παρευρέθη ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ὅλοι οἱ ξένοι καὶ ἡμέτεροι ἐπιστήμονες, τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ἡ Κυβέρνησις καὶ ὅλη ἡ ἐπίλεκτος παρ' ἡμῖν κοινωνία.

Ὁ θάνατος τοῦ Σχλημαν ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν καὶ ἔξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου κατέφθασαν συλλυπητήρια τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν, τῶν ὁποίων ἦτο ἐπίτιμον μέλος, καὶ τῶν θαυμαστῶν του.

Λόγοι ἐπιτάφιοι ἀπηγγέλθησαν ὑπὸ τοῦ συνεργάτου του Dörpfeld, τοῦ Γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων Π. Καββαδία καταθέσαντος στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, καὶ τῶν ἄλλων διευθυντῶν τῶν ἐν Ἀθήναις ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν καὶ ἔμμετρος ὑπὸ τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ. Καὶ στεφάνους κατέθεσεν ἡ Κυβέρνησις, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ Γουλιέλμος Β', ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου καὶ πλῆθος ἄλλων ἐπιφανῶν.

Καὶ ἀναπαύεται ὁ αἰετοτε ἀκούραστος ἄνθρωπος εἰς τὸ πρὸ τοῦ περιβόλου τοῦ Α' Νεκροταφείου μαρμάρινον μανσωλεῖον κεκοσμημένον μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ σχέδιον μόνος του εἶχε χαράξει εἰς αἰῶδιον μνήμην τῆς τ' ἀνδρὸς ἀρετῆς, καὶ παράδειγμα πρὸς μνήμην τοῖς διαβάταις ὅτι ἡ δύναμις τῆς θελήσεως εἶναι πρῶτιστος παράγων τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ βίῳ ἐξελιξεως καὶ προόδου καὶ μάλιστα ὡς ὁ ἴδιος Σχλημαν λέγει ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του: «*ὅτι οὐδὲν προτρέπει μᾶλλον εἰς τὴν μελέτην, ἢ ἡ δυστυχία*

Ὁ τάφος τοῦ Σκλημάν.

καὶ ἡ ἐλπίς οὐ δι' αὐτῆς θὰ δυνηθῇ τις νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀθλιότητος» καὶ ἀλλαχοῦ «δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ μείνῃ τις ἀδάκρυτος ἐν τῇ ταχείᾳ μεταβάσει ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀθλιότητος εἰς τὴν ὑψίστην χαράν».

Ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου ἰδιαίτερος τιμῶσα τὸν Σχλημαν ἐτέλεσε τῇ 1η Μαρτίου 1891 ἡμέρᾳ Κυριακῇ μεγαλοπρεπὲς πολιτικὸν μνημόσυνον ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Δημοκρατίας ἐν ᾧ καὶ ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρός, ἔργον τοῦ γλύπτου Γρύττνερ εἰς ᾧ συνῆλθε πλῆθος ἐπισήμων ἀνδρῶν, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ ὁ Διάδοχος τοῦ Μαΐνιγγεν πρίγκιψ Βερνάρδος, ὅστις τοσάκις κατόκησεν εἰς τὸ Ἰλίον Μέλαθρον φιλοξενηθεῖς, καὶ πάντες οἱ κατέχοντες ἐξαιρετικὰς θέσεις εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ τὰς ἐπιστήμας ὑπουργοί, καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι. Ρήτορες δ' ὡς ὁ Virchow, Curtius καὶ Conze, ἐξεφώνησαν πανηγυρικὸς τοῦ μεγάλου πολίτου ἐξημνήσαντες τὸ μέγα καὶ ἐπίπονον ἔργον τοῦ μεταστάντος Ἑρρίκου Σχλημαν, ἀποδείξαντες τὴν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτοῦ, ἐν Τροίᾳ Μυκῆναις, Τίρυνθι καὶ ἀλλαχοῦ προελθοῦσαν ἱστορικὴν ὠφέλειαν.

Τῇ 12 ὥρᾳ τῆς μουσικῆς παιανιζούσης τὸ ἐμβατήριον τοῦ Μπετόβεν ἐκ τῶν «Ἑρμιόων τῶν Ἀθηνῶν».

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μ. Δουκὸς τοῦ Μεκλεμβούργου ἐστήθη ἡ προτομὴ τοῦ Σχλημαν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Schwerin καὶ ἀναμνηστικὴ πλάξ ἐτέθη εἰς Fürstenberg. Εἰς τὸ Βερολίνον μία ὁδὸς ἔλαβε τὸ ὄνομα του.

Ἡ μνήμη του τιμᾶται πάντοτε καὶ ἡ βιογραφία του διδάσκεται εἰς τὰ γερμανικὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δίδεται ὡς θέμα ἐκθέσεων εἰς τὰ Γυμνάσια πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πῶς ἡμπορεῖ διὰ τῆς θελήσεως καὶ ἀπείρων κόπων νὰ φθάσῃ ἐκεῖνος πρὸς πολὺν τὸ ἐπιθυμεῖ.

Τέλος παιανιζούσης τῆς μουσικῆς τὸ χωρικὸν τοῦ **μαναρίου πνεύματος** ἐκ τοῦ Ὀρφέως τοῦ μουσικοσυνθέτου Glück ἐπερατώθη ἡ ἐπιμνημόσυνος τελετὴ (ἴδ. Gedächtniss feier für H. Schliemann in Festsäle des Berlinischen Rathhaus, Berlin 1891 σελ. 31).

Ἐκ τῶν ἀναγραφέντων σαφέστατα προκύπτει, ὅτι ὁ Ἑρρίκος Σχλῆμαν ὑπῆρξεν ἀδαμάστου χαρακτηῖρος, πρὸ οὐδενὸς κωλύματος σωματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ὑποχωρῶν καὶ εὐθύς, ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας περιτράνωσ ἀποδείξας ὅτι διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς πᾶς ἄνθρωπος δύναται νὰ κατορθώσῃ τι σπουδαῖον καὶ νὰ ἐξυψωθῇ εἰς περίοπτον θέσιν, εἰς ἣν ἦρθῃ ὁ αὐοίδιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἀνακαλύψας νέον πολιτισμόν, τέως ἄγνωστον, διὰ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ἀνασκαφῶν.

Ὁ Σχλῆμαν μεθ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν ἐπαίωντων σοφῶν τῆς Ἑσπερίας, ὧν πολλοὶ ἐχαρακτήρισαν αὐτὸν παράφρονα αὐτόχρημα, ὅταν ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἐπεδείκνυε τὰ ἀρχαιολογικὰς ἐπιτυχίας του, δι' ὧν νέος ὁρίζων ἠνοιγέτο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀρχαιολόγων, ἐπέτυχεν ἐν τῷ βίῳ του ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιοδιφῶν καὶ προεῖπεν, ὅτι αὐταὶ θὰ προσελκύσωσιν, ὥς ἐν τῷ πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον Α' τηλεγραφίματί του ἐδήλωσε, πληθὺν ξένων, ἐξαίρων τὴν ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν ὠφελείαν ἣν θὰ προσπορισθῇ ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς συρροῆς τῶν ξένων, ὧν τὴν ἀποκλειστικὴν προσέλκυσιν μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Τροίας, τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος εἶχε μόνον ἡ Ἰταλία.

Ἐκτοτε ἐγκαθιδρύνονται παρ' ἡμῖν τὰ μοναδικὰ Μουσεῖα μας, τὸ Ἐθνικόν, τὸ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Θηβῶν, τοῦ Βόλου, τῆς Δήλου, τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Σπάρτης καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ, καλοῦνται κατ' ἔτος χιλιάδας ξένων προσκνητῶν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Πρὸς τούτοις δὲ ἡ ὑλικὴ εἰς χρυσὸν ἀξία τῶν ἐσκαφεισῶν ἀρχαιοτήτων εἶναι παμμεγίστη καὶ ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ῥίψῃ τις ἐταστικὸν τὸ βλέμμα εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν αἵθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς ὁδοῦ Πατησίων, ἣτις θεωρεῖται τὸ χάσμα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ γαμβροῦ μου Ἑρρίκου Σχλῆμαν εἶχον ὑποχρέωσιν συνοψίσας ἑλληνιστὶ νὰ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα διὰ δύο λόγους:

Πρῶτον ἵνα γνωσθῇ εἰς τὸ πολὺ Ἑλληνικὸν κοινὸν καὶ χρησιμεύσῃ ὥς μᾶθημα τοῖς Ἑλληνόπαισι ὁ βίος τοῦ ἐν γένει καὶ αἱ σπουδαί του. Καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὅτι, τῇ παροτρύνσει τοῦ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν πολλὰ διδαχθεῖς παρ' αὐτοῦ, ὥς παρακολοιθήσας αὐτὸν εἰς πᾶσας τὰς ἀνασκαφάς του τάς τε ἐν Τροίᾳ, Ὀρχομενῷ, Τίρυνθι, Μυκῆναις καὶ ἀλλαχοῦ.

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

Διευθυντὴς τοῦ Ἑθν. Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου

